

ZAMONAVIY TIBBIYOTDA LOTIN TILINING TUTGAN O'RNI

*Navoiy Davlat Universiteti Tabiiy fanlar
va Tibbiyot fakulteti davolash ishi
yo'nalishi 1-bosqich talabasi*

Raxmatullayeva Elmira Raximjon qizi

Ilmiy rahbar: Turdiyev Shuhrat Berdiyevich

Annotatsiya: Mazkur maqolada lotin tilining zamonaviy tibbiyotdagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Lotin tilining tibbiy terminologiya, xalqaro aloqa vositasi sifatida xizmat qilishi, farmatsevtikada tutgan o'rni va tibbiyot ta'limidagi ahamiyati tahlil qilingan. Tibbiyot fanining aniq va universal tilda ifodalanishi uchun lotin tilining qanday rol o'ynashi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: lotin tili, tibbiy terminologiya, zamonaviy tibbiyot, farmakologiya, xalqaro aloqa, anatomiya, retsept, tibbiy ta'lim

Abstract: This article explores the role and importance of the Latin language in modern medicine. It discusses how Latin serves as the foundation of medical terminology, a significance of Latin in medical education and its contribution to the clarity and consistency of scientific expression are also analyzed.

Keywords: Latin language, medical terminology, modern medicine, pharmacology, international communication, anatomy, prescription, medical education

Kirish. Tibbiyot fanlari ming yillik tarixga ega bo'lib, ularning rivojida tilning, ayniqsa lotin tilining ahamiyati beqiyosdir. Qadimgi davrlardan boshlab ilm-fan, ayniqsa anatomiya, farmakologiya, jarrohlik va boshqa tibbiy sohalar asosan lotin tilida rivojlangan.

Lotin tili bugungi kungacha tibbiyotda ilmiy aniqlik, barqarorlik va xalqaro tushunarlikni ta'minlab kelmoqda.

Lotin tili qadimgi Rim imperiyasining rasmiy tili bo'lgan bo'lib, yunon tilidan keyin ilm-fan, falsafa va tibbiyotda keng qo'llanilgan. Mashhur yunon shifokori Gippokrat va rimlik tabib Galenning asarlari asosan lotin tiliga tarjima qilinib, keyingi asrlar davomida Yevropa universitetlarida o'qitilgan. Shuningdek, O'rta asrlarda lotin tili nafaqat tibbiyot, balki barcha ilmiy sohalarning asosiy tili sifatida xizmat qilgan.

Raqamli tibbiyot, sun'iy intellekt va telemeditsina rivojlanayotgan hozirgi davrda ham lotin tili o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Elektron tibbiy kartalar, tibbiy ma'lumotlar bazalari va klinik axborot tizimlarida kasallik nomlari va tashxislar lotincha standartlar asosida kodlanadi.

Masalan, ICD (International Classification of Diseases) tizimi lotincha terminologiyaga tayangan holda ishlab chiqilgan bo'lib, bu tizim butun dunyoda yagona diagnostik til sifatida qo'llaniladi.

Zamonaviy tibbiy terminologiyaning katta qismi lotin tilida shakllangan. Ko'plab atamalar (masalan, *musculus biceps brachii*, *cerebrum*, *cor*, *nervus opticus*) lotincha yoziladi. Bu holat tibbiyot sohasida aniq va izchil tushuncha almashuvini ta'minlaydi. Har bir tibbiyot xodimi, istalgan davlatda ishlashidan qat'i nazar, ushbu terminologiyani tushunishi va ishlatishi mumkin.

Lotin tilidagi prefiks va suffikslar yangi terminlar yasashda muhim vosita bo'ladi.

Masalan,

Prefiks	Ma'nosi	Misol termin Izoh (tushuntirish)	Izoh (tushuntirish)
Hyper	ortiqcha, yuqori	Hypertensio	Qon bosimining me'yordan yuqori bo'lishi
hypo	kam, past	Hypoglycaemia	Qondagi glyukoza miqdorining pasayishi
Tachy	tez	Tachycardia	Yurak urish tezlashishi
brady	sekin	Bradycardia	Yurak urishining sekinlashuvi

“-itis” qo'shimchasi yallig'lanishni bildiradi (*bronchitis* — bronx yallig'lanishi), “hyper-” ortiqlikni (*hypertension* — yuqori qon bosimi), “hypo-” esa yetishmovchilikni (*hypoglycemia* — past qon shakar) anglatadi.

Lotin tili klinik anatomiyada anatomiya terminlarini aniq, tushunarli va universal

ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Tana tuzilmalari, organlar, mushaklar, suyaklar va qon tomirlar nomlari aynan lotin tilida beriladi, bu esa shifokorlar va talabalarga chalkashliksiz ishlash imkonini yaratadi. Masalan, “*musculus pectoralis major*” yoki “*arteria carotis communis*” kabi atamalar aniq lokalizatsiyani ko'rsatadi. Lotin tili yordamida klinik anatomik atamalar bir xil standartda ishlatiladi, bu esa xalqaro

miqyosda tibbiy axborot almashuvini osonlashtiradi va noto'g'ri talqin qilish xavfini kamaytiradi.

Farmatsevtikada lotin tili hanuzgacha faol qo'llaniladi. Retseptlar yozishda dori nomlari, ularning dozasi, qo'llanilish shakli lotin tilida ifodalanadi. Masalan,

Rp.:

Paracetamoli 500 mg — bu dori paratsetamolning 500 mg dozasi bilan yozilgan retseptidir.

Bu uslub nafaqat an'anaviy yondashuv, balki mutaxassislar o'rtasida aniqlik va tushunarlikni ta'minlaydi.

Zamonaviy tibbiy terminologiyada lotin tili

Bugungi kunda tibbiy terminlarning katta qismi lotin tiliga asoslangan. Ayniqsa:

Anatomik terminlar:

cor (yurak), **pulmo** (o'pka), **hepar** (jigar)

Klinik terminlar: diagnosis, prognosis, therapia

Farmatsevtik terminlar:

extractum, solutio, tabuletta

Bu terminlar butun dunyo bo'ylab bir xil ma'noda qo'llanilib, shifokorlar va olimlar o'rtasida tushunmovchiliklarning oldini oladi.

Xulosa

Lotin tili zamonaviy tibbiyotda faqat tarixiy meros emas, balki hozirgi kun uchun ham dolzarb va zarur vosita hisoblanadi. Tibbiyot sohasida aniqlik, izchillik va xalqaro darajadagi tushunarlikni ta'minlashda lotin tilining o'rni beqiyosdir. Shuning uchun ham har bir tibbiyot sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassis ushbu tilni chuqur o'zlashtirishi zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hippocrates. Opera omnia. — Roma: Medicina Antiqua, 2005.
2. Galenus C. De usu partium corporis humani. — Berlin: Akademie Verlag, 2003.
3. Short T. W. Latin Medical Terminology. — London: Academic Press, 2018.
4. Wulff H. R. The Language of Medicine. — Oxford: Oxford University Press, 2016.
5. Dorland's Illustrated Medical Dictionary. — 32-nashr. — Philadelphia: Elsevier, 2020.
6. Terminologia Anatomica. International Anatomical Terminology. — Stuttgart: Thieme, 2019.
7. World Health Organization (WHO). International Classification of Diseases (ICD-11). — Geneva, 2019.
8. Dirckx J. H. Medical Etymology: A Sourcebook. — New York: Parthenon Publishing, 2017.

9. Gozalo J., Navarro F. Latin and Greek roots in modern medical language. — Journal of Medical Humanities, 2021, №42(3), 345–356.
10. Sykes A. H. An Introduction to Medical Latin. — Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
11. Hoad T. F. The Concise Oxford Dictionary of English Etymology. — Oxford: Oxford University Press, 2016.
12. Duldulova, N. A. Q. (2024). LOTIN TILINI O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN
13. INTERFAOL METODLAR. *Academic research in educational sciences*, (1), 430-432.